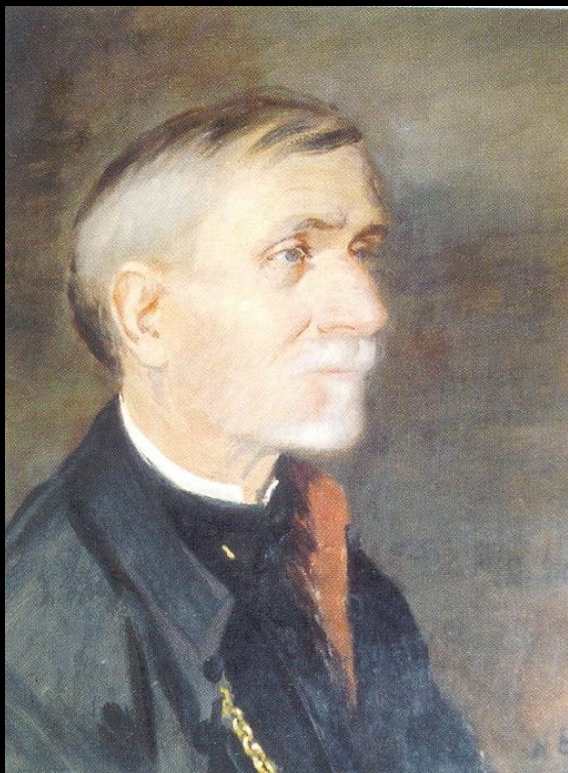

ДЕЧАНИ У СВЕТЛУ АРХЕОГРАФСКИХ ИСТРАЖИВАЊА - НБС, НОВЕМБАР, 2011.

**СУДБИНА
ОПИСА ДЕЧАНСКИХ РУКОПИСА
ЛАЗАРА МИРКОВИЋА**

мр Славица Јурић, ОШ „Свети Сава“ Бачка Паланка

др Лазар Мирковић
(1885 – 1968)

- „Лазар Мирковић је духовни отац многих генерација. Тешко да ће се наћи квалификована личност која ће дати меродавну оцену његовог снажног и трајног опуса.“ (патријарх Герман)
- „Проф. Лазар Мирковић био је неуморан и свестран истраживач српске културе, понирући не толико у њене формалне проблеме, колико у саме идејне основе.“ (Дејан Медаковић)
- „Треба признати да је најбоља литургика... јер у потпуности одговара савременим критичким научним условима, написана на српском језику. (Кипријан Керн, часопис *Литургика*, 1964, Париз)

Дечани у светлу археографских истраживања – НБС, новембар, 2011.

РУКОПИСИ И ДАНАС НЕСТАЈУ

Литургички семинар – библиотека?

Снимак Дечанског типика – Одбор за византијски зборник (априлско бомбардовање)

Треба ли да дечански рукописи - не дај Боже – изгоре као они у Народној библиотеци, па да се у Академији сете мог Описа Дечанских рукописа и објаве га. (Аутобиографија Л. М)

Судбина Описа дечанских рукописа Лазара Мирковића, Славица Јурић

Dečani u svetlu arheografskih istra`ivanja - NBS, novembar, 2011.

РАД ЛАЗАРА МИРКОВИЋА НА ОПИСУ СТАРИНА

- археографија у ширем значењу речи = старине
- непланско и неорганизовано бележење старина у црквама и манастирима
- подстицај Владимира Петковића, управника Народног музеја у Београду – Одељење средњовековних старина
- хетероген материјал – „сам радио оно што су касније радили читави тимови“ (Јанко Радовановић)
- проучавање старина = проучавање могућности новозаветног освећења људи (Недељко Гргуровић, Либертвил)
- теолошка знања у служби превођења, тумачења и анализе старе српске и византијске уметности
- Археолошки институт САНУ након II светског рата: В. Петковић – Манастир Бођани, Мирослављево јеванђеље; Ђ. Бошковић - Дечани

О МИРКОВИЋЕВОМ РАДУ НА ОПИСУ СТАРИНА

- свеобухватност – објекат посматрања потпуно обухватан
- кратки и исцрпни описи - информативност
- акценат на оном што пре њега нико није помињао
- ерудиција, теолошко знање у спрези са осталим
- поуздан и озбиљан приступ, повремено мањкав
- Исправљао нетачна издања записа Љ. Стојановића.
- Ревидира и допуњује ранија открића или закључке.
- В. Ђурић, Ј. Радовановић, Ђ. Радојичић, Н. Гргуровић, др. Медаковић, Д. Давидов, В. Вукашиновић
- Индекс научних цитата и Дијалог, период 1975 – 2006: 16 погодака у страниј стручној периодици

Дечани у светлу археографских истраживања - НБС, новембар, 2011.

ИНТЕРЕСОВАЊЕ ЗА СТАРИНЕ МАНАСТИРА ДЕЧАНИ

- *Пресвета Богородица Милостива (Јелеуса) у Дечанима, 1932.*
- *Црквене старине из Дечана, Пећи, Цетиња и Прасквице, 1937.*
- *Српске задужбине Дечани и Студеница, 1951.*
- *Иконе манастира Дечана, 1963.*
- *Снимак Дечанског типика*

МИСТЕРИЈА МИРКОВИЋЕВОГ ОПИСА ДЕЧАНСКИХ РУКОПИСА

- Извештаји у Гласнику САНУ 1949. и 1950. године: Археолошки институт САНУ финансира боравак Лазара Мирковића и асистента Леонтија Павловића; нелогични подаци о броју описаних књига, трајању и крају послова
- Мирковићеве тврдње и вајкања у Аутобиографији
- Б. Маринковић: Библиографија о нашем ћириличном штампарству, штампаријама... књига IV, II део *Од Горажда до Мркшине цркве*, 1992. Кома припада слава открића дечанског фрагмента Октоиха петогласника из штампарије Ђурђа Црнојевића?!
- Ј. Радовановић: Мирковићева библиографија радова, Радови у рукопису - „...иако је он открио најпотпунији примерак цетињског Октоиха петогласника... други је објавио ово значајно откриће као и још нека друга“.

ПОЛАЗИШТА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ

1. Колико је, уствари, књига из дечанске библиотеке Мирковић описао: 158, 162? Који је обим његовог рукописа? Кад је тачно завршио посао: 1947. или 1949.
2. Зашто рукопис никада није објављен иако је постојала чврста одлука САНУ чак и 1964. године?
3. Где је нестао целовит рукопис и студија о томе како су израђиване књиге у средњем веку? Архив САНУ од 1984. године има само један део Мирковићевог рукописа.
4. Зашто се у исто време исти посао поверава и другим институцијама и људима: Савезни институт за заштиту споменика културе (Ђ. Радојичић, М. Теодоровић-Шакота)? Знају ли за Мирковићев рад и зашто га не помињу?

ОБИМ МИРКОВИЋЕВОГ ОПИСА ДЕЧАНСКИХ РУКОПИСА

Извештаји

- 570 рукописних страна, 47 табли са 290 цртежа водених знакова, 64 табле са 110 слика корица, 140 слика печата, 12 минијатура у боји – приближно 830 страна.
- 159 односно 162 описане књиге
- Расправа о начину израде старих рукописних књига

Архив САНУ

Архив САНУ од 1984. године:

- 384 стране рукописа, с неколико изгубљених унутар постојећих = 2/3
- опис 103 рукописне књиге
- У самом тексту рукописа постоје мањи цртежи, а негде се упућује на прилоге на крају, али ни издалека нема броја прилога као у Извештају.
- 159 описаних књига – погрешна рачуница у извештају

14.517

Опис

рукописа Манастира Зелана

У манастиру Зеланима чувају се 158 старих рукописа који до сада нису описани, а који заслужују да буду проучени, јер је то данас знаменита и важна збирка старих рукописа. Зато сам предузео описивање ових рукописа. 1947 године био сам ради тога у Манастиру Зеланима од 2-19 августа, а самом је пошо у Зелане и студент Леонтије Павловић који ме је помагао у раду тако, што је бележио листове и остало у рукописима, доносио и односио рукописе, и најпосле претискао је целу проскомидију без записца, које сам сам исписао. ~~Резултат садашњег одговорног бављења у Зеланима је ова књига.~~

Почетна страна
Мирковићевог
описа, архивски
број 14.517

ПРОУЧАВАЊЕ ПОВЕЗА СРПСКЕ ЋИРИЛСКЕ КЊИГЕ И МУЗЕЈ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ

- Загорка Јанц: *Кожни повези српске ћирилске књиге*, 1974. „Лазар Мирковић био почео са прикупљањем грађе – цртежа и нешто фотографија – за проучавање повеза рукописа манастира Дечана. Пошто овај материјал није доспео да заврши и обради, уступио га је Музеју примењене уметности.,, (?!)
- Одсек за фотографију и примењену графику Музеја примењених уметности – фасцикла 1493 са 60 табли с цртежима повеза, цртао Ђорђе Стричевић; 6 табли са фотографијама повеза – приближно броју табли које се помињу у Извештају. Податак на картону: грађа настала 1954. године

КВАЛИТЕТ МИРКОВИЋЕВОГ ОПИСА

- Консултације с В. Мошином и Острогорским: преузети рад, поново поднети САНУ и дозволити редакцијске измене; 1964. Одељење за друштвене науке САНУ одобрава штампање и даје налог секретару да се побрине о томе.
- Поређење сачуваног дела описа са актом *Метод описа рукописа у Археографском одељењу НБС у Београду* Димитрија Богдановића: Мирковићев опис садржи све елементе, **осим типа правописа**.
- Поређење са *Инвентаром рукописних књига дечанске библиотеке* М. Тодоровић-Шакота = инвентар / опис; нове сигнатуре, класификација по садржини, и хронолошки у оквиру исте врсте
- Са становишта савремене текстолошке и кодиколошке технике Мирковићев рад је, можда, превазиђен, али у свом времену је био напредан.

Дечани у светлу археографских истраживања - НБС, новембар, 2011.

M.517

У Белајској еванђељу у месецослову од светих Срба сличност се
 14 јануара ве тожде. А(в)не ње въ с(ве)т(и)х(с) ѿ(т)ца на-
 шего сабви. прваго архієп(и)ск(о)па србскаго слоуба.
 ноѣмвриа. ПІ.

13 фебруара ве тожде А(в)не паметь прѣподѣнаго ѿ(т)ца
 нашего сѣме ѿна србскаго, новаго мѣротѣца. на сугрѣни.
 ѿ(ан)г(е)л(и)е. т(а)в(е)и. п(а)в(а). м(г). на лутоурѣи.
 т(а)в(е)и. п(а)в(а). л(и).

Водеши тацѣ у овои рукопису су ѿби и стѣ су ѿби на
 краја XV века.

Л. 5

Л. 7. Лич. № 260-1433

Л. 319

Опис Белајског јеванђеља

M.517

Л. 278б. Ве тожде А(в)не с(ве)таа м(оу)ч(е)ница ѿ(т)ци. въ
 темнѣи темницѣ всаждѣна скѣпта се.

Ве тожде А(в)не еже ѿрнѣ и пасѣ. н(е)д(е)ла митара
 и фарисѣа.

Завѣ се наставѣна седа члѣна канона и завѣ члѣна
 канона до краја, на свѣтѣлах и стѣхѣхѣ на хѣвѣице
 т. 3. ѿ(т)це с(ве)щ(е)нне саво б(о)гомѣре... слава. п(а)в(а).
 ѿ. всѣа сѣвѣца ѿбразнос(ве)т(и)те)ла христова... ѿшице
 словословѣ. И даеѣ се масло братіаѣ ѿ кандѣла с(ве)-
 т(а)ро. поюще выкуп(е). ст(и)х(и)ре п(а)в(а). ѿ. само-
 пласно: прѣидите христовѣни всѣ.

С(ти)х(о). Ч(о)стна прѣд(е) Р(осподо)мъ сѣмрѣте. Радоуи
 се г(л)авѣрѣто наставѣице. Слава. п(а)в(а). ѿ. Оума
 выперѣве...

Зачина:

Л. 29б. 1818 сѣа кнѣга манастира дечанскаго, ки' би
 по ѿкраѣ ѿли тѣи сакрѣш да е проклетъ ѿ с(ве)таго.
 краля: лисах(ѣ): азъ недостойни ѿ. Захарѣе ѿгнѣнь.
 с(в)т(а)го места сѣга.

Л. 55б. ѿрумена мѣлѣнтиа.

Л. 56а. патѣрѣара аванасиа.

Л. 94б. Протохѣ свѣо кнѣга всѣо ѿ, сѣрафимѣ...
 тѣтовацѣ, ѿеромонахѣ и скешвилакѣ м(о)настира
 свѣта дечанскаго августѣ. 16. 1839 :

У овои рукопису ѿшѣвени су всѣма листѣи 15 и 160.

Опис Службе и житија Стф. Дечанског од Г. Цамблака

П
Р
И
М
Е
Р
И

КЛИМА У НАУЧНОЈ ЈАВНОСТИ И ИНТЕРПЕРСОНАЛНИ ОДНОСИ

- Несклоност послератних институција стручњацима теолозима – Мирковићев значај у превазилажењу вулгаризованог приступа старинама, без теолошког смисла и значења (М. Ђурић, М. Тодоровић-Шакота, В. Вукашиновић)

Референти који оцењују квалитет рада и доносе препоруке за објављивање

- Никодимов типик – Ђ. Радојичић, А. Белић (Аутобиографија)
- Опис дечанских рукописа – Р. Грујић (реферат није сачуван, постојао је до 1968. уз Мирковићев рукопис); после 1964. Ђ. Сп. Радојичић и Светозар Радојичић - рукопис им предан ради писања реферата – Архива САНУ предмет 1393 и упутнице на књигу задужења.
- Рукопис од 1996 до **14. 2. 1968.** предаван Ђ. Радојичићу, С. Радојичићу, па поново Ђ. Радојичићу (колебање у патронимима Ст. Св. Сп.). **Нема податка да је Ђ. Радојичић вратио рукопис.**
- **23. 4. 1968.** Мирковић умире, а Ђ. Радојичић 28. 1. 1970.

ДЕЧАНИ У СВЕТАЛУ АРХЕОГРАФСКИХ ИСТРАЖИВАЊА - НБС, НОВЕМБАР, 2011.

CRNA GORA
NOVI BEOGRAD

ЗАПИСНИК
VIII SKUPA ODELJENJA DRUŠTVENIH NAUKA
SRPSKE AKADEMIJE NAUKA I UMETNOSTI

10-1-1964
133/2 - -

održanog 14.septembra 1963.godine u 10 časova

Predsedava sekretar Odeljenja akademik Jerje Tadić.

Prisutni su:
akademici - Toma Živanović, Nikola Radojčić, Georgije Ostregerški, Dušan Nedeljković, Viktor Novak, Vasa Čubrilević i Aleksandar Derke.
Bopisani članovi - Svetozar Radojčić, Mita Kezić i Petar Pepević.

U inostranstvu su: akademik Milan Barteš i dopisni član Radivoje Uvalić.
Izvinile se: akademik Edvard Kardelj i dopisni članovi Djerđje Sp. Radojčić, Mehmed Begević i akademik Mihajlo Dinić.

1) Čitanje Zapisnika VII skupa Odeljenja od 2.jula 1963.

Zapisnik se prima bez primedbe.

2) Saopštenja:

a) Akt Predsedništva Akademije br. 92/14-63, kojim se dostavlja overeni prepis Zapisnika VI sednice Predsedništva održane 24.juna 1963.godine.

Odeljenje prima na znanje.

b) Akt Predsedništva Akademije br. 1807/1 u vezi sa štampanjem radova u Akademijama izdanjima.

Odeljenje prima na znanje.

v) Akt Predsedništva Akademije br. 1655/28-63, u vezi štampanja dela Jevana Trifunevskog "GORNJA RČINJA".

Odeljenje prima na znanje.

g) Akt Predsedništva Akademije br. 1645/25-63, u vezi štampanja dela Andrije Radenića "DOKUMENTA O SVE-TOANĐEJSKOJ SKUPŠTINI".

Odeljenje prima na znanje.

d) Akt Predsedništva Akademije br. 1646/25-63, u vezi štampanja dela Nikole Škerovića "CRNA GORA NA OSVI-

16) Akt Predsedništva Akademije br. 1982/2-63, u vezi sa predlogom JAZU da se prof.Fanuli Papazoglu omogući učestvovanje na berlinskom skupu Korpusa antičkih natpisa.

Odeljenje preporučuje Predsedništvu da se omogući prof.Fanuli Papazoglu učestvovanje na berlinskom skupu Korpusa antičkih natpisa.

17) Akt prof.Lazara Mirkovića u vezi sa štampanjem njegovog rada "OPIS RUKOPISA MANASTIRA DEČANA" br. 1997/1-63.

Odeljenje stavlja u dužnost sekretaru Odeljenja da ubrza proceduru oko štampanja pomenutog rada.

18) Pitanja i predlozi:

a) Predlog akademika Tome Živanovića da se donese odluka o davanju u štampu njegovog priljenog spisa iz 1948. "RASPRAVE O SISTEMU KRIVICHNOG PRAVA".

Odeljenje preporučuje Predsedništvu da se ovo delo da u štampu.

b) Akademik Viktor Novak je predložio da se preduzmu mere kako bi se pripadležnosti pensionisanih članova Akademije izjednačile sa pripadležnostima aktivnih profesora Univerziteta.

Odeljenje se složilo sa ovim predlogom.

v) Akademik Nikola Radojčić je predložio da se od Medjuakademij-skog odbora zatraži da za članove ovog Odeljenja dostavljaju po 10 primeraka svojih saopštenja.

Odeljenje se složilo sa ovim predlogom.

Skup je zaključen u 13 časova i 10 minuta.
Predsedavao i zapisnik vodio
Sekretar Odeljenja Društvenih nauka
akademik Jerje Tadić s.r.

J. Tadić

Записник 8. скупа Одељења друштвених наука САНУ (1964) –
Одлука о штампању Мирковићевог описа дечанских рукописа

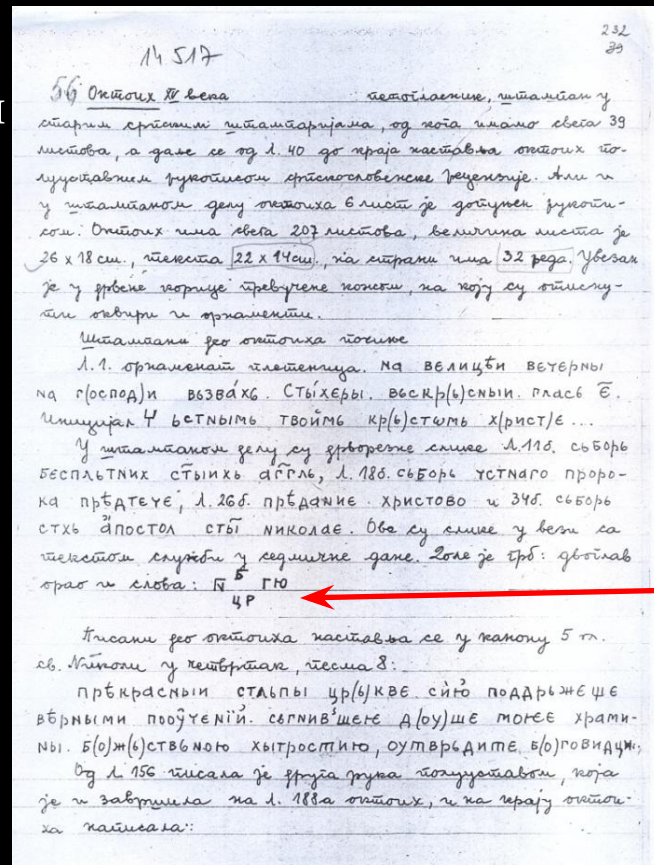
Судбина описа дечанских рукописа Лазара Мирковића, Славица Јурић

ОТКРИЋЕ ДЕЧАНСКОГ ФРАГМЕНТА ОКТОИХА ПЕТОГЛАСНИКА

- Мирковићев опис: 38 штампаних листова Октоиха; илустровао грб и слова у грбу, али их није разрешио (Ђ. Црнојевић)
- Б. Маринковић – реконструкција догађаја: Мирковићева „трапавост“ и Радојичићева досетљивост.
- Ко је тајанствени референт и чиме је вођен да након Мирковићевог рада поново оде у Дечане и проучи што је Мирковић пропустио, а кога је Радојичић предухитрио?
- Мирковић се поводом овог открића никада није огласио = није му било битно.

ОПИС ЂИРИЛСКИХ РУКОПИСА – ДЕЧАНСКА ЗБИРКА У ОДНОСУ НА МИРКОВИЋЕВ ОПИС (САЧУВАНИ ДЕО)

- 173 књиге, за десетак више од оног броја који Л. М. помиње
- много прецизнија датирања
- Водени знаци прецизнији су и бројнији; Мирковић користио и поредио са збиркама Љихачова и Briqueta и сам увиђајући да је било много оних које није нашао ни код једног.
- Текстолошка и кодиколошка открића и стандарди су много савршенији данас.
- У Предговору Мирославе Гроздановић-Пајић не помиње се нити се види да ли је знала за Мирковићев опис.

Има ли смисла данас или у догледно време објавити Мирковићев опис, барем као факсимил? Чему би он послужио осим исправљању неправде?

ЗАКЉУЧАК : КАКАВ ЈЕ СМИСАО И КОЈИ ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

- „Где је Мирковићев дефинитивно завршени и обликовани рукопис, предат Археолошком институту САН 1951? Молим све заинтересоване да ово питање, које уопште није реторично, не препусте потпуном забораву.“ (Б. Маринковић, 1992)
- Малим народима и малим културама потребни су велики чувари те културе. Нема ништа горе за малу културу од тога да послове започињемо испочетка; и од тога да, настављајући нечији рад, не поменемо своје претходнике, ма колико они били епигонски. Ово прво – да не бисмо губили драгоцену време и снагу, истовремено пропуштајући да успоставимо културни и научни континуитет који сведоче да ова култура има своју вертикалу и своје трудбенике, претходнике и следбенике у скрби за њу. Ово друго, да не бисмо пољуљали част и научно поштење.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Гласник САНУ, 1949. и 1950.
- Записници Одељења друштвених наука САНУ, 1964. година
- Аутобиографија др Лазара Мирковића (рукопис), Библиотека МС
- Опис дечанских рукописа, Архив САНУ, бр. 1457
- Рукописна свеска *Пећка патријаршија – Дечани – Грачаница*, Филозофски факултет НС, легат Ђ. Радојичића
- Б. Маринковић, *Библиографија о нашем ћириличком штампарству, штампаријама и књигама XV, XVI и XVII века*, књ. IV, II део, Цетиње – Београд – Нови Сад, 1992.
- М. Тодоровић-Шакота, *Инвентар рукописних књига дечанске библиотеке*, Београд, 1956.
- З. Јанц, *Кожни повези српске ћирилске књиге*, Београд, 1974.
- М. Гроздановић-Пајић, Р. Станковић, *Рукописне књиге манастира Високи Дечани*, књ. 2, *Водени знаци и датирање*, Београд, 1995.

СУДБИНУ СРЕДЊОВЕКОВНИХ РУКОПИСА ДЕЛЕ И НЕКИ САВРЕМЕНИ ОПИСИ ТИХ РУКОПИСА

„... тако сам и ја желео да своје научне радове објавим, а не да их, своју духовну децу, продајем и сахрањујем у Архив Академије, као у гробље да тамо спавају.“

(Лазар Мирковић,
Аутобиографија)

slavicajuric@live.com